

Buurtreporter Lennert Ras op het terrein waar 250 kunstenaars en creatieve ondernemers op eigen krachten de Kunststad hebben opgebouwd: "De sfeer is bitsiger geworden."

In Amsterdam helpt kunst om greep te krijgen op de omgeving

Kan kunst een wijk veranderen?

Serie Vlaanderen-Nederland Bij Amsterdammers heeft Noord een bedenkelijk imago. "Je wilt er niet dood op straat gevonden worden", zeggen ze. Momenteel ondergaat het stadsdeel aan de andere kant van de rivier het IJ een ware metamorfose. In deel 5 van de Belgisch-Nederlandse reeks bekijken we hoe het community art project *Noord Verandert* van de stichting Bellissima inspeelt op de gevoelens en verwachtingen die de ingrepen bij de bewoners veroorzaken.

Tekst Eric Bracke | Foto's Bob Van Mol

"De sfeer is bitsiger geworden." Lennert Ras wijst op de spandoeken in de NDSM-loods. Zwarte en rode letters klagen 'de culturele moord' door stadsdeel Amsterdam-Noord aan. In deze loods van de voormalige Nederlandse Dok- en Scheepsbouw Maatschappij werken ongeveer 250 kunstenaars en creatieve ondernemers. Ze hebben deze zogenaamde Kunststad op eigen kracht opgebouwd. Maar

blijkbaar past de artistieke broedplaats met zijn licht anarchistische inslag niet naadloos in de strakke plannen voor Amsterdam-Noord. Dit uitgestrekte stadsdeel met ruim 80.000 inwoners is heel heterogeen. Sommige buurten met hoge concentraties allochtonen lijken Bijlmerwijken, op andere plaatsen waan je je in een landelijk, blank dorp van voor de migratiegolf.

De ruimte tussen die kernen is gevuld met verlaten industrieterreinen, weilanden en stadsparken. Het autonome stadsdeel Noord wil de vrije ruimte benutten voor woonprojecten die ook koopkrachtige burgers aanspreken en is erin geslaagd culturele instellingen, horeca en winkelcentra aan te trekken. Ook heel wat mediabedrijven, zoals MTV, IDTV en Discovery Channel, betrekken in de buurt van de NDSM-werf nieuwe kantoren. De huidige verhouding van huurwoningen versus eigendommen is 80/20 per wijk. Op termijn moet de herinrichting van Noord die verhouding terugdringen onder de bovengrens van 70/30 per wijk.

BLOGGENDE BUURTREPORTER

Lennert Ras woont zelf in een studentenflat aan de rand van Amsterdam-Noord. Hij is een van de actiefste buurtreporters van het project *Noord Verandert* van de stichting Bellissima. Vier filmpjes van hem zijn op de website te bekijken en binnenkort begint hij te bloggen voor *Noord Verandert*. Zo volgde hij met de camera de toenmalige minister Ella Vogelaar die een van de twee achterstandswijken – ook wel Vogelaarwijken genoemd – van Amsterdam-Noord bezoekt. Maar evengoed maakte Ras een portret van dichter Tito de Vries. Na de verkenning van de voormalige werf – in de loods is ook een skateparcours gebouwd – zitten we op het terras van café Noorderlicht. Het uitzicht op het IJ is prachtig. Links in de verte zien we de oude Shelltoren, gehuld in een gigantisch groen kleed waarop het woord ‘Overhoeks’ staat. Dat is ook de naam van het ontwikkelingsplan voor 2.200 appartementen en penthouses. De gerenoveerde Shelltoren wordt een bedrijventrum en in de buurt komen terrassen, restaurants en een hotel, met als culturele pleisterplaatsen het Filmmuseum en de Tolhuistuin. Klinkt mooi, geeft ook Ras toe: “Maar alleen een stukje, en dan nog het minst aantrekkelijke, is bestemd voor sociale woningen.” Vele bewoners die nu goedkoop huren, vrezen dat de prijzen in Noord met de rijke nieuwkomers fors zullen stijgen.

EMOTIONEEL STADSPAN

We nemen de pont en 10 minuten later staan we aan de achterkant van het Centraal Station. Wat verder op de Herenmarkt bevindt zich het kantoor van Bellissima, de stichting die het artistieke samenlevingsproject *Noord Verandert* heeft bedacht.

“Het Noordproject heeft een lange geschiedenis”, vertelt Brigitte Bélanger, de drijvende kracht achter *Noord Verandert*. “Bellissima is altijd al bezig geweest met bewoners, vrijwilligers en artistieke media. Aanvankelijk waren we vooral gericht op

In het kantoor van de stichting Bellissima wijst Brigitte Bélanger de NDSM-werf aan in Amsterdam-Noord.

alternatieve film en video, en we maakten programma's voor de lokale televisie. Maar met het project Emotioneel Stadsplan zijn we breder gegaan. We lieten bewoners verhalen vertellen die een binding hadden met een plek in de stad. We maakten een filmpje van de plek waarop de verteller niet te zien was. Daarop werden dichters uitgenodigd om zich door de plek te laten inspireren en soms gingen animators met het resultaat aan de slag. De verhalen waren dus het vertrekpunt voor een artistiek project. Op het internet plaatsten we ze op een stadsplattegrond, zodat je de stad kon ontdekken aan de hand van de verhalen.”

Brigitte Bélanger (I) van de stichting Bellissima met Catherine Coumou die redactrice is van het project Noord Verandert.

“Nadat we dit project in 2003 hadden afgerond, hebben we ons geconcentreerd op Noord. Dat stadsdeel heeft zich altijd wat terughoudend opgesteld tegenover de binnenstad. Er zijn weinig cafés, restaurants of winkelcentra, maar er is wel een buurtleven en er zijn ook verenigingen.

Brigitte Bélanger: “Met Noord Verandert willen we samen met de bewoners kijken naar de veranderingen om hen heen en hen daarbij een stem geven.”

De meeste mensen hebben een bescheiden inkomen en leven in kleine huisjes. Met *Noord Verandert* willen we samen met de bewoners kijken naar de veranderingen om hen heen en hen daarbij een stem geven.

De plotse bouwwoede veroorzaakt bij een deel van de bewoners namelijk onvrede en chagrijn, een ander deel juicht de veranderingen juist toe. Als organisatie proberen we neutraal te zijn. Maar onze reporters, die allen in Noord wonen, zijn vrij in hun benadering en de keuze van het thema. Wij geven workshops waar ze video’s leren maken en er zijn ook kunstenaars, documentairemakers en VJ’s ter beschikking om de reporters te begeleiden. De bedoeling is dat de kwaliteit uitstijgt boven het niveau van YouTube.”

“Door het stadsdeel werden we niet met open armen ontvangen. Aanvankelijk kregen we ook weinig informatie over hun plannen. Nu een en

ander beklonken is, lijkt het makkelijker om bijkomende inlichtingen te krijgen. Ook de bewoners reageerden eerst wat afwachtend, maar nu weten ze ons vlot te vinden. Soms is hun input voor de reporters een aanleiding om een filmpje of foto’s te maken of om een tekst te schrijven. We maken trouwens niet alleen negatieve filmpjes, mensen zijn ook best trots op hun buurt.”

SOCIALE COHESIE

Catherine Coumou, redacteur bij Bellissima, staat ook in voor de plaatselijke contacten, onder andere met archieven. “Nu alles zo snel verandert, hebben we allebei baat bij een samenwerking”, zegt ze. “Zo kan ons platform een schat aan materiaal bieden over Amsterdam-Noord. Over hoe het was, hoe het wordt en wat er in de tussentijd gebeurt. Doordat ons project geselecteerd is door de Digitale Pioniers Academie hebben we ook ondersteuning gekregen om te onderzoeken hoe dit model voor andere buurten kan worden ingezet.” “Aanvankelijk waren we vooral gericht op de urbanistische veranderingen in Noord,” zegt Brigitte Bélanger, “maar we stellen vast dat sociale cohesie een even belangrijke component is geworden. Dat aspect is ook de reden waarom tal van fondsen *Noord Verandert* steunen.” Zijn er in Noord dan geen professionele buurt-

werkers actief? “We komen wel eens mensen tegen die met jongeren werken”, zegt Bélanger. “Ze zijn vooral gericht op sport. De woningbouw-coöperaties hebben sinds kort ook het belang van sociale cohesie ontdekt, maar de communicatie in die projecten is meestal triviale. Het gaat over een nest jonge katjes of een uitnodiging om te klaverjassen. Bij ons gaat het toch iets dieper.” “We weten ook dat niet iedereen toegang heeft tot het internet en daarom gaan we zendtijd kopen op de lokale, niet-commerciële televisiezender Salto om alle reportages in 6 afleveringen te bundelen. En op de regionale zender RTVNH willen we een documentaire over het project zelf uitzenden.”

CONDITION HUMAINE VAN DE VLAAMSE WIJK

Het isolement van Noord ten opzichte van de Amsterdamse binnenstad is te vergelijken met de relatie tussen Antwerpen en Linkeroever. Ook Linkeroever kampt met een slecht imago, maar ondanks de problemen spreken sommige bewoners ook hier van ‘een warme wijk’. Van een grootscheepse herstructurering is voorlopig geen sprake, maar in april pakte het theatergezelschap Laika samen met de cultuurcentra Link en Villanella wel uit met een sociaal-artistiek project op maat van Linkeroever.

In samenspraak met de buurtbewoners bracht *Blok-Bloc* tien dagen muziek, theater, video, beeldende kunst en folklore op locaties in de buurt van het Europapark.

Het is een eerste aanzet, maar geen art community project. Wie daar wel ervaring mee heeft, is kunstenaar Els Dietvorst van de Brusselse vzw Firefly. De inbreng van bewoners van de Brusselse wijk Anneessens stond centraal tijdens haar langlopende project *De terugkeer van de zwaluwen*. Gefascineerd door dit transitkwartier begon Dietvorst in 1999 de buurt te onderzoeken. Uiteindelijk verzamelde ze rond zich 33 zogenaamde Zwaluwen, mensen van diverse culturele en sociale achtergrond die bereid waren mee te werken. Hun dromen en verhalen waren het startpunt voor een multimediaal project dat 6 jaar heeft geduurd en resulteerde in een reeks films, fotoreportages, verhalen en publicaties. Vandaag definieert Firefly zich als een werkplaats voor en door kunstenaars die ‘bestaansplaatsen’ als vertrekpunt nemen voor hun veelvormige artistieke creaties. Een illustratie van die praktijk is het recente project over de Bergense Steenweg, de verkeersas met zijn chaotische bebouwing, industriële littekens, sociale en taalcontrasten tussen Brussel en Bergen. Een internationaal collectief van kunstenaars boog zich over dit fenomeen. De neerslag hiervan werd getoond tijdens het kunstenfestivaldesarts in

Brussel. “Ik blijf geloven in kunst die met het sociale werkt”, zegt Els Dietvorst. “Niet het sociale in de enge, institutionele betekenis van het woord, waarbij kunst vaak wordt gebruikt voor armoedebestrijding, integratie, therapie en animatie, of gewoon sentimenteel wordt. Het sociale in brede zin interesseert me: levensgeschiedenissen, intermenselijke dialoog, migratie en culturele verschillen, dromen en verlangens, en de ‘condition humaine’.”

Els Dietvorst: “Ik blijf geloven in kunst die met het sociale werkt.”

Catherine Coumou van Noord Verandert legt contacten met archiefbeheerders in Amsterdam-Noord: “Nu alles zo snel verandert, hebben we allebei baat bij een samenwerking.”

- ▶ www.bellissima.net
- ▶ www.fireflyprojects.be
- ▶ *Reacties welkom op www.weliswaar.be/forum*